УДК 81’25:070:654.197:316.485.26

Максименко О.В., к. філол. н., доц.,
Інститут філології КНУ імені Тараса Шевченка, м. Київ

МЕДІЙНИЙ ПЕРЕКЛАД В УМОВАХ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ВІЙНИ

У статті розглядаються виклики, перед якими постав медійний переклад в сьогоднішній Україні. Метою є показати, що медіапереклад став одним із ключових знарядь інформаційної війни в Україні. Здійснюється аналіз прикладів перекладу новин та синхронного перекладу. Підкреслюється, що українські теорія і практика перекладу мають приділяти більше уваги дослідженню взаємозв’язків між журналістикою та перекладом, особливо в часи, коли країна перебуває у стані інформаційної війни.

Ключові слова: *інформаційна війна, медійний переклад, переклад новин, синхроний переклад, журналістика, Україна.*

Україна почала жити в умовах війни, причому війни не стільки класичної, скільки війни четвертого покоління, в якій на перший план виходить інформаційна складова. В ситуації, коли агресором здійснюються інформаційні спецоперації, ведеться явна і прихована пропаганда через ЗМІ, свідомістю населення маніпулюють, а жителі України у стресовому стані очікують від телебачення, радіо, Internet-джерел нової оперативної інформації, значення перекладу в діяльності засобів масової комунікації стає надто важливим. Адже в медіа постійно цитують висловлювання з приводу ситуації в Україні високопосадовців різних країн, представників міжнародних організацій, повідомляють про хід переговорів, транслюють засідання міжнародних структур, в прямому ефірі беруть інтерв’ю в учасників міжнародного посередництва тощо. Відтак переклад в медіапросторі стає знаряддям у веденні інформаційної війни, він покликаний не тільки доносити точну інформацію, але і запобігти дезорієнтації та дезінформації населення, піднесенню його морального духу, опірності до засобів маніпулювання свідомістю.

Переклад медійних текстів є одним із видів прагматичного (спеціального) перекладу. Фахівці вже говорять про існування “медійного перекладу“, “медіа перекладу”, “медиаперевода”, “traduction journalistique” (фр.), “traduction des médias” (фр.), “media translation“ (англ.), “press translation” (англ.).

Особливості медіаперекладу досліджують не лише перекладознавці, але й спеціалісти з медіалінгвістики, медієзнавства, медіології (“media studies“ (англ.), “médiologie“ (фр.)). В умовах очевидного сплеску значущості медійного перекладу для України в стані війни, виникають передусім два питання: хто здійснює нині такий переклад і наскільки якість його відповідає викликам, перед якими він постав.

Раніше вважалося, що перекладачі, які працюють для медій, найчастіше мають справу з двома видами текстів – комюніке та статями. Французький дослідник медіаперекладу Рене Меертенз, описуючи особливості такого перекладу, наголошував, що перекладачеві важливо мати і компетенцію перекладача, і талант журналіста, достосовуючись завжди до правил, якими керуються журналісти. На його думку, у Франції

вже існує нова професія –“traducteur-journaliste“ [Меертенз]. Натомість деякі інші науковці переконані, що це дві різні професії, які діють у двох відмінних реальностях і мають різні підходи до тексту. Журналістам властиво драматизувати, аби загачити читача чи глядача, а перекладачеві (у відповідності до деонтологічних засад) необхідно зберігати нейтральність [Лаво-Олион, Веронік Сорон, 2009]. Втім, всі дослідники цього питання погоджуються у тому, що проблема потребує подальшого аналізу задля з’ясування, як саме співіснують ці фахові діяльності.

Звичайно, в першу чергу до перекладу звертаються у друкованих виданнях, які виходять кількома мовами (National Geographic Magazine, Deutschland та ін.). Але останніми роками попит на переклад текстів ЗМІ надзвичайно зріс внаслідок розповсюдження аудіовізуальних каналів міжнародної інформації (Euronews – 7 мов, RFI – 6, AFP – 6, на кількох мовах працюють BBC, DW, France 24, Al – Jazira; в Україні з’явилися російськомовні випуски новин на “5 каналі“, звукова доріжка російською на “24 каналі” і т.п.).

Всі ці ЗМІ мають двомовні чи багатомовні сайти. Знані газети теж мають свої Internet портали на двох або більше мовах. Переклади в солідних редакціях здійснюються штатними перекладачами, яким, очевидно, доводиться одночасно виступати і у якості журналістів, створюючи свій текст відповідно до засад редакційної політики каналу чи видання.

В Україні об’єктом медійного перекладу стали передусім не статті та комюніке, а новинні повідомлення. Щодо перекладу текстів новин, то маємо характеризувати його по суті таким собі “квазіперекладом”, адже кожною мовною редакцією створюється свій “новинний продукт“ на основі однієї і тієї ж події з урахуванням ідеологічної позиції та філософії, закладених до редакційної політики цього ЗМІ.

У новинарів застосовуються такі методи створення новинних текстів, як копіпейст (copyaste), коли новина виготовляється (з використанням комп’ютерних технологій) перенесенням частини чужого тексту, механічним комбінуванням уривків з кількох джерел (фр. copier – coller, couper – coller) та рерайт (rewrite), коли вся новина переказується іншими словами. Причому ці технології часто супроводжуються одночасним перекладом українською російськомовних текстів.

Сучасна ж ситуація вимагає вкрай відповідального ставлення до створення новин. Тим більше, коли йдеться про переклад в новинах з іноземних мов заяв, висловлювань політиків, виступів представників міжнародних організацій тощо. Виконувати такий переклад мали б фахові перекладачі, адже саме розуміння значення перекладу в сьогоднішніх умовах, належне знання мов і володіння прийомами перекладу дозволяє уникнути смислових і стилістичних втрат, помітити в тексті сугестивні технології, досягти адекватності перекладу, в тому числі і в ідеологічному плані. Скажімо, коли міністр закордонних справ Франції Лоран Фаб’юс 17 березня 2014 року по завершенні засідання Ради міністрів закордонних справ Європейського Союзу каже, що “…le vote intervenu hier… est totalement illégal et inconstitutionnel“, то важливо розуміти, що називаючи кримський референдум “голосуванням” (le vote), а не “референдумом“, як передали, цитуючи цю фразу, деякі українські ЗМІ, він наголошує на тому, що до законного референдуму це не мало жодного стосунку.

Для України надзвичайно важливо, щоби революційні події на Майдані були представлені в світових медіа правдивим чином (про російські ЗМІ не йдеться). Впродовж цих місяців, як це завжди буває у переламні моменти історії, виникло чимало неологізмів, в тому числі і семантичних. Відтворення цих неологізмів-реалій іншомовними ЗМІ є досить проблемним. У франкомовних медіа українське "тітушки" передається запозиченням "les titouchki" з подальшим роз'ясненням : les jeunes casseurs (le Temps), les miliciens à solde du pouvoir (France 24), les nervis payès par le pouvoir, souvent members de clubs de supporters de footall (le Courier international), des fiers-à-bras (La Presse) і т.ін. Якщо "nervis" (бандити, найманці, що виконують накази політичної організації) загалом досить повно передає семантику слова "тітушки", то "fiers-à-bras" (хвальки, задираки) та "miliciens" (народні ополченці) створюють вже зовсім не відповідний образ в очах західного читача (не кажучи вже про пояснення, в якому тітушки ототожнюються з ультрасами).

Одним з ключових слів українського революційного дискурсу є "самооборона", яке після подій у Криму і на Сході України отримало не тільки позитивні (з позицій революціонерів) конотації, але і негативні: "самооборона Майдану" та "самооборона Криму" (Донбасу). Французька преса відтворює цей прояв певної енантіосемії різними словосполученнями: le service d'ordre des opposants (говорячи про самооборону Майдану) та "la milice de Crimée" (кримське ополчення), що не передає, звісно, всіх смислових нюансів і політичних акцентів (адже поняття "народне ополчення" асоціювалося завжди з патріотизмом і героїзмом, а не з сепаратистськими діями і перевдягненими чужоземцями). Тому відтворення в перекладі подібних українських найсучасніших реалій, які вже стали прецедентними феноменами, потребує супроводу більш точних і детальних пояснень.

У контексті медійного перекладу особливого значення в сьогоднішній ситуації набув усний, передусім синхронний переклад промов, інтерв'ю, виступів під час зібрань, пресс-конференцій. В центрі уваги опинилися трансляції наживо засідань Ради Безпеки ООН, Парламентських Асамблей Ради Європи та Нато і т.п. Останнім часом в режимі реального часу транслюють подібні події майже всі провідні українські телеканали. І для того, щоби мета такого показу була досягнута, необхідно, щоби синхроний переклад здійснювався належно. На жаль, якість перекладу часто не була забезпечена. Скажімо, дуже важливе для України засідання Генеральної Асамблеї ООН 27 березня 2014 року транслювалося "5 каналом" із синхронним перекладом українською мовою. Відчувалося, що перекладач має досвід, але слухати його було важко навіть тим, хто не знається на тонкощах синхронного перекладу. Перекладач не володів українською мовою на прийнятному рівні, постійно припускався помилок у відтворенні власних назв, політичних термінів тощо. До прикладу: Пане голова́! (Пане го́лово!); підтримувати всі потуги, конструктивні потуги (зусилля); всі боки конфлікту, звертаємося до усіх боків, всі частини кризи (сторони); Пан Кі Мун (Пан Гі Мун); Хартія ООН (Статут ООН) та ін. В той же час "24 канал" надавав офіційну on line трансляцію, яка здійснюється відповідними службами ООН і за якою можна слідкувати через Internet. Це був переклад російською штатними перекладачами ООН. Він, звичайно, був фаховим, але, певною мірою, відбувався через призму сприйняття ситуації перекладу і змісту виступів

перекладачами-росіянами, що виявлялося і на лексичному, та просодичному рівнях (“укра́инский”, “на Украине” і т.п.), і на рівні зміщення деяких смислових акцентів. Таким чином, глядач, перемикаючись з каналу на канал, бачив, що україномовний медійний продукт значно програє російськомовному. На жаль, той же український перекладач “попрацював” і під час прямих трансляцій кількох наступних надважливих засідань міжнародних організацій. Потому “5 канал“ почав убезпечуватися від неякісного перекладу. Починаючи, наскільки нам відомо, із засідання ПАРЄ 9 квітня 2014 синхронний переклад українського здійснюється висококомпетентним синхроністом, який володіє до того ж дуже багатою і соковитою українською мовою: належать до розсуду України, а не Росії; Крим повернеться під оруду України і т.ін.

Зрозуміло, що здійснювати так званий “віддалений“ усний переклад (“remote interpreting”), тобто такий, коли перекладач сидить перед монітором, а не перебуває в кабіні у місці здійснення заходу, набагато важче. Але в Києві є україномовні і дуже професійні синхроністи, які можуть це робити і забезпечувати створення гідного України перекладу. Відповідальність за результати лежить тут на редакторах каналів, які запрошують перекладачів.

Вище йшлося про усні переклади, які надавали фахові перекладачі. Але з появою телеканалів (в Україні, зокрема, це Hromadske.tv, Espreso.tv), які безперервно надають наживо важливі для країни події, і в українських журналістів виникла потреба активно перекладати. В прямому ефірі вони перекладають з російської новинні повідомлення з Internet, цитати з висловлювань політиків тощо, не залучаючи, звичайно, до такої оперативної роботи перекладачів, а спираючись на свою двомовність. Що ж стосується перекладу з англійської та інших європейських мов, то часто у журналістів таких медіа або немає часу запросити (скажімо, на інтерв’ю) перекладача, або немає для цього фінансових ресурсів. Або ж деякі журналісти настільки добре володіють, англійською, що беруть на себе і послідовний чи синхроний переклад. Приміром, 26 березня 2014 року на hromadske.tv здібна й фахова журналістка каналу Наталя Гуменюк синхронно перекладала досить довгий виступ Барака Обами стосовно санкцій США щодо Росії, виступ, на який чекали українці і кожна фраза якого мала політичну вагу і несла важливі месиджі. На жаль, переклад не вийшов. Журналістка то говорила від першої особи, як і належить, то все частіше, після довгих пауз, переходила на короткий узагальнений переклад: “Обама сказав, що …”. Грішив переклад і постійною дослівністю, на кшталт, “Україна не була дуже розумна, щоби винести свої проблеми на розсуд,…” і т.п. Вини журналістки в такому перекладі немає, адже синхронний переклад вимагає особливого вишколу і професійного досвіду. Редакціям варто все ж залучати перекладачів-синхроністів, причому багато з них допомогли б і на волонтерських засадах.

Таким чином, сьогодні перед медійним перекладом постало чимало викликів. Ставлення до перекладу новин має відповідати розумінню ролі новинних повідомлень в інформаційній війні. В такій ситуації від перекладу для друкованих та електронних ЗМІ виступів чи висловлювань політичних діячів, представників міжнародних структур вимагається особлива точність, ретельна вивіреність смислу з контекстом, ідеологічна адекватність. Усний переклад в ЗМІ резонансних і важливих для долі країни виступів має здійснюватися українською мовою із залученням

фахових перекладачів, а перед викладачами вишів, які готують майбутніх перекладачів, постало нагальне завдання оптимізувати викладання медіаперекладу, в тому числі усного медійного перекладу. Про актуальність такого підходу до сучасних професійних компетенцій перекладача свідчить і те, що в численних університетах Франції курс практики художнього перекладу замінюється на переклад медіатекстів. Проблема перекладу для ЗМІ є і в центрі уваги перекладознавців. Нещодавно один із випусків відомого фахового журналу "Meta" було присвячено саме взаємозв'язкам і взаємовпливу перекладу і журналістики [Meta, 2012]. До того ж, і в Україні вже спостерігаємо виникнення таких професійних (на межі перекладу і журналістики) діяльностей, як "veille médiatique", "analyse média", що передбачають моніторинг найрізноманітніших різномовних ЗМІ і переклад чи переклад-реферування повідомлень з метою створення аналітичного звіту або огляду на замовлення певного клієнта (компанії, організації тощо). Належна підготовка з медійного перекладу важлива для забезпечення потреб в ньому України в умовах воєнних дій і в мирній перспективі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. René Meertens La traduction des texets journalistiques. – [Електронний документ]. Режим доступу: http://www.foreignworld.com/fr/Articles/Meertens/.

2. Élisabeth Lavault-Olléon et Véronique Sauron, "Jounaliste et traducteur : deux métiers, deux réalités". – [Електронний документ]. Режим доступу: http://ilcea.revues.org/210.

3. http://www.erudit.org/revue/meta/2012/v57/n4/index.html.

Стаття надійшла до редакції 16.04.2014 р.

Максименко Е.В., к. филол. н., доц.,
Институт филологии КНУ имени Тараса Шевченко, г. Киев

МЕДИЙНЫЙ ПЕРЕВОД В УСЛОВИЯХ ИНФОРМАЦИОННОЙ ВОЙНЫ

В статье рассматриваются вызовы, перед которыми оказался медиаперевод в сегодняшней Украине. Цель статьи – показать, что медиаперевод стал одним из ключевых инструментов в информационной войне в Украине. Анализируются примеры перевода новостей и синхронного перевода. Подчеркивается, что украинские теория и практика перевода должны уделять больше внимания исследованию взаимосвязей между журналистикой и переводом, особенно в условиях информационной войны.

Ключевые слова: *информационная война, медиаперевод, перевод новостей, синхронный перевод, журналистика, Украина.*

Maksymenko E. V., Cand. of Phil. Sc., Assoc. Prof.
Institute of Philology, Taras Shevchenko National University of Kyiv

MEDIA TRANSLATION IN THE INFORMATION WAR

The paper investigates challenges Ukrainian media translation faced nowadays. The ultimate aim is to show that media translation became one of the key instruments of infowar in Ukraine. This problem is considered via examples of newstranslation and simultaneous interpreting. The Ukrainian translation studies and practice have to pay more attention to the connections between journalism and translation, especially in the country which lives in the situation of infowar.

Keywords: *infowar, media translation, newstranslation, simultaneous interpreting, journalism, Ukraine.*

УДК 81,42

Малікова О.В., к.філол.н., доц.,
Інститут філології КНУ імені Тараса Шевченка

ВІДОБРАЖЕННЯ МОВНО-КОНЦЕПТУАЛЬНОЇ КАРТИНИ СВІТУ ХРИСТИЯН В ХРИСТИЯНСЬКОМУ ТЕОЛОГІЧНОМУ ДИСКУРСІ

Стаття присвячена проблемі відображення мовно-концептуальної картини світу християн в християнському теологічному дискурсі. Дослідження виконано на матеріалі творі американських і британських богословів: Серафіма Роуза, Грехема Ворда, Лінди Вудхед.

Ключові слова: *християнство, християнська лінгвокультура, теологічний дискурс.*

«Christanity is similar to tasting deeply of truth, eating and drinking of truth – to eat and drink on and on unto power and energy. It is like a certain spring when someone very thirsty begins to drink from it.»
St. Macarius the Great (300-390)

Христианство *– этот таинственный духовный дар человекам – удаляется неприметным образом для не внимающих своему спасению из общества человеческого, пренебрегающего этим даром*
Святитель Игнатий, епископ Кавказский и Черноморский

Вивчення лінгвокультурологічного аспекту мовленнєвої комунікації пов’язане з загальною проблемою взаємодії мови і культури. Філософські начала цієї проблеми